

SANTA MARIA DE PALERA

Catalunya Romànica, resum

Situació

Un detall de la capçalera, amb l'absis a llevant. J. M. MELCIÓ

L'església de Santa Maria de Palera centra el poble de Palera, que es troba vora el torrent del Salt de Palera, afluent per la dreta de la riera de Capellada, constituït per un petit conjunt de masies esparses que formaven l'antiga parròquia de Palera.

Mapa: 257M781. Situació: 31TDG752747.

Hom hi arriba des de Besalú per la carretera que va a Beuda. A uns 3 km de Besalú hi ha, a mà esquerra, un trencall que porta a un petit serrat en el qual hi ha una cruïlla de camins, un dels quals, perfectament senyalitzat, en 1 km porta a l'església. El camí es pot fer perfectament amb un turisme. (JVV)

Història

L'església de Santa Maria apareix documentada per primera vegada com a parròquia l'any 1085, amb motiu de l'acta de consagració de la veïna església del Sant Sepulcre de Palera, la qual, segons el text, és situada "...in territorio Bisuldunensis in Parrochia Sancte Marie de Paleria...".

Del final del segle XII hi ha notícia, per un instrument datat l'any 1194, que Lombarda, muller de Raimon de Sant Feliu, difunt, i els seus fills i marmessors, a la vegada que oferiren com oblat el monestir de Santa Maria de Besalú el seu fill Pere, feren també donació a aquest cenobi i al seu abat d'un mas anomenat de "Podie", situat dins la parròquia de Santa Maria de Palera.

Amb posterioritat, en les relacions d'esglésies amb rendes pròpies que eren obligades a contribuir amb el delme al sosteniment de les croades, consta l'any 1279, l'"ecclesia de sancte Marie de Paleria", la qual, el 1280, és designada simplement com a "ecclesia de Palian".

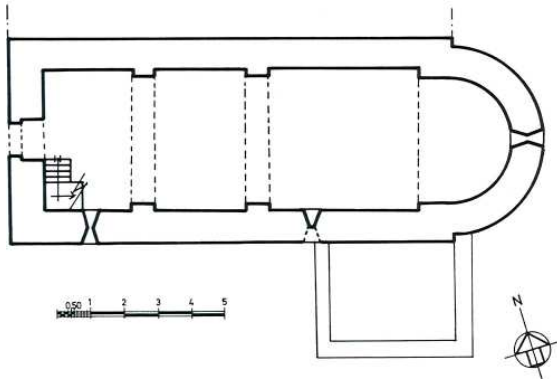
D'altra banda, el temple de Palera figura relacionat l'any 1362 en el Llibre verd de la Seu de Girona, i al final d'aquesta centúria, en els nomenclàtors de la diòcesi es fa referència a l'"Ecclesia parochialis de sancte Marie de Paleria".

Segons diversos autors, el temple de Santa Maria perdé la categoria de parròquia entre el final del segle XVI i el començament del XVII, passant aleshores a ésser sufragània de la parroquial de Sant Pere de Lligordà (de la qual depèn encara avui). Nogensmenys, dues notícies documentals posteriors al període indicat, fan menció d'aquesta església com a parròquia. La primera data de l'any 1670 i es refereix a la sentència pronunciada per l'arquebisbe de Tarragona a favor del rector de Palera i d'altres rectors de diverses parròquies, i en contra del bisbe de Girona, amb motiu de voler, aquest bisbe, obligar-los a residir a les seves respectives parròquies i no a la vila de Besalú. L'altra notícia, molt posterior a aquesta, data del 1816, i ens notifica que l'acta de presa de possessió de Melcior de Rocabruna i de Taberner, abat de Sant Pere de Besalú, com a nou prior del Sant Sepulcre de Palera fou feta a la parròquia de Santa Maria de Palera.

El temple de Santa Maria és una construcció romànica del segle XI, de reduïdes proporcions, que ha sofert algunes reformes posteriors. Consta d'una sola nau acabada a llevant amb un absis semicircular i un campanar de torre, alçat sobre l'antiga espadanya, a la façana de ponent; també en aquest frontis s'obre la porta d'entrada, en la qual hi ha gravada a la fusta d'un dels batents la data de 1834. Al mur lateral de migdia fou afegida en època tardana la sagristia, mentre que la banda de tramuntana resta en l'actualitat mig amagada per unes construccions adossades pertanyents a les dependències del veí casal de "La Masó".

Procedent d'aquesta església és guardada actualment al Museu d'Art de Girona una bella talla gòtica de la Mare de Déu amb l'Infant, d'alabastre policromat, feta al començament del segle XV; la imatge, destruïda durant la guerra civil del 1936-39, fou restaurada posteriorment amb encert. (MLIR)

Església

Planta, a escala 1:200, de l'església, constituïda per una nau rectangular, capçada a llevant per un absis semicircular, lleugerament ultrapassat i amb la porta oberta a la façana de ponent. J. MARGUÍ-G. ANGLADA

L'església de Santa Maria de Palera és un senzill edifici d'una nau, coberta amb una volta de canó, reforçada per dos arcs torals, i capçada a llevant per un absis semicircular, un xic ultrapassat, que s'obre directament a la nau.

Al fons de l'absis s'obre una finestra d'esqueixada senzilla, i al mur de migjorn hi ha dues finestres de doble esqueixada. Del mateix tipus devia ésser la finestra de la façana de ponent, reformada posteriorment, i convertida en un simple ull de bou sense caràcter. La porta, amb un arc de mig punt, molt senzilla, i amb signes de reformes, s'obre al centre de la façana de ponent.

En aquesta mateixa façana es dreça el campanar, originàriament una espadanya de dos ulls, transformada més tard en una torre comunidor, que es recolza sobre la volta de la nau. Els murs de la testera de la nau, especialment el de llevant, s'aixequen sobre el nivell de la coberta.

L'aparell dels murs és de petits carreus, senzillament escairats, travats amb morter de calç i disposats en filades molt uniformes i regulars, als quals l'erosió de la pedra dóna un aspecte més rústec de l'original. En canvi, a l'absis s'observa un parament de carreus més polits, i de dimensions més grans, en general, que els de la nau. Aquest parament absidal pot associar-se amb els de l'església del monestir del Sant Sepulcre, per la qual cosa la seva estructura es pot relacionar amb la data de construcció d'aquest, datació que, d'altra banda, no desdiiu de la resta de l'església. Per això no podem descartar que l'església de Santa Maria de Palera fos construïda paral·lelament a la del monestir del Sant Sepulcre, i que fos concebuda com la parròquia que servís la feligresia de la rodalia del monestir, com és habitual en els monestirs benedictins; per tant, cal situar-ne l'erecció al final del segle XI, dins el mateix corrent estilístic que l'església del monestir. (JAA)

Pica

Pica baptismal conservada a l'interior de l'església. Aquest exemplar, tan simple, possiblement és del final del segle XI o del començament del XII.

J. M. MELCIÓ

A l'església de Santa Maria de Palera es conserva una pica baptismal de pedra. Aquesta peça és monolítica i és situada sobre una base paral·lelepípedica que li fa de pòdium.

La pica pròpiament dita és formada per una copa i un peu. Ambdues parts són completament llises i no presenten cap mena de decoració. La peça sembla feta amb poca cura, cosa que li dóna actualment un aspecte de rudesia bastant evident. Amb tot, però, l'estat de conservació de la pica és acceptablement bo.

La forma d'aquesta pica és comparable, tot i l'absència de decoració, amb altres piques també romàniques, com les dues que es conserven al Museu Episcopal de Vic(*).

La datació d'un model tan senzill fa imprescindible una referència a l'edifici que el conserva. Santa Maria de Palera és una antiga parròquia construïda al segle XI i que apareix esmentada per primera vegada en un document del 1085. La pica, doncs, pot ésser considerada una obra del final del segle XI o principi del segle XII. (GYCP)

(Marquès, 1995) PALERA, Santa Maria. El bisbe uneix la parroquial de Palera a la doma de Fornells de Besalú, 1575 (Notularum 1539-1591) (G-76) f. 217-218.

Unió a Lligordà, 1598 (Primus liber, 74-96 i 412-419). El primer procés és de 1587; tenia Palera 4 parroquians i Lligordà, 7. Una anterior unió de Palera a Lligordà havia tingut lloc el 1452 (Manual 42, f. 66v-67).

Maredeu de Palera. Començaments segle XV. Santa Maria de Palera, La Garrotxa
L'origina és al Museu d'Art de Girona